

Ahlâki Paniğin Müzikteki Yansıması Üzerine Bir Örnek Olay İncelemesi: “Kâinatın Aynasıyım”

A Case Study on The Reflection of Moral Panic in Music: “I Am The Mirror of The Universe”

Göktürk Erdoğan¹

DOI: [10.59445/ijephss.1500657](https://doi.org/10.59445/ijephss.1500657)

Atf/ Cite: Erdoğan, G. (2024). Ahlâki paniğin müzikteki yansıması üzerine bir örnek olay incelemesi: “Kâinatın Aynasıyım”, International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences, 7(4), 326-343, <https://doi.org/10.59445/ijephss.1500657>

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 13.06.2024

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 14.10.2024

Lisans Bilgisi / License Information: Bu çalışma, Creative Commons Atf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır. / *This work is licensed under Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License (CC BY NC).*

İntihal Kontrolü / Plagiarism Checks: Bu çalışma, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. / *This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.*

Özet

İlk kez S. Cohen tarafından 1972 yılında kuramsal temelleri atılmış ve günümüzde sosyolojik bağlamda pek çok araştırmaya konu olan ahlâki panik, geleneksel ve sosyal medya araçlarının kullandığı etkin araçların başında gelmektedir. Ahlâki paniğin temelinde; toplumun belirli kesimlerini paniğe sürüklemek, şeytan yaratmak, toplumu yönlendirmek ve kamuoyu oluşturmak gibi ahlâk temelli korku yaratma eğilimi yatmaktadır. Bu çalışmada ahlâki panik kavramı müzik üzerinden ele alınarak, 2015 yılında Altın Kelebek Ödül Töreninde Mustafa Ceceli'nin 'Kainatın Aynasıyım' adlı türkünün/deyişin sahne performansına yönelik sosyal medyada başlayan tartışmalar incelenecektir. Çalışmada ele alınan örnek olay, Goode & Ben-Yehuda'nın (1994) ahlâki panik üzerine geliştirdiği beş temel yaklaşım üzerinden değerlendirilmiştir. Nitel araştırma kapsamında çalışılan bu makale; dijital saha çalışması olarak da adlandırılan netnografik bir araştırma desenine dayanmaktadır. Bu kapsamda doküman incelemesi, yazılı literatür taraması ve açık erişim kaynaklı verilerin derlenerek betimsel açıdan incelenmesini içermektedir. Çalışmanın sonunda; söz konusu deyişin seslendirilme biçimi açısından, topluluk tarafından “dini değerlerle alay etmekle” eş değer tutulduğu, dinleyicilerin deyişin icrasına yönelik (adeta) “özel bir kutsal alan inşa etme çabası” içinde bulunduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ahlâki panik, popüler kültür, deyiş, halk müziği, Alevilik.

Abstract

Moral panic, which was first theorized by S. Cohen in 1972 and has been the subject of many sociological studies, is one of the most effective tools used by traditional and social media tools. Moral panic is based on the tendency to create morality-based fear, such as panicking certain segments of society, creating evil, manipulating society and forming public opinion. In this study, the concept of moral panic will be analyzed through music, and the debates on social media about the stage performance of Mustafa Ceceli's folk song/saying titled 'I am the Mirror of the Universe' at the Golden Butterfly Awards Ceremony in 2015. The case study discussed in the study has been evaluated through the five basic approaches developed by Goode & Ben-Yehuda (1994) on moral panic. This qualitative research article is based on a netnographic research design, also called digital fieldwork. In this context, it includes document review, written literature review and descriptive analysis of open access data. At the end of the study, it has been observed that the performance of the saying is equated with “mocking religious values” by the community, and that the listeners are (almost) in an “effort to build a special sacred space” for the performance of the saying.

Keywords: Moral Panic, Popular Culture, Saying, Folk music, Alevism.

¹ Doç. Dr. / Assoc. Prof., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü / Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Education, Department of Fine Arts, erdogangokturk77@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8174-6979>

1. Giriş

Ahlâk kavramı toplumsal düzenin normlarla sağlanmasının aracı olurken diğer taraftan düzenin korunması adına da toplumsal denetimin bir parçası olarak iki yönlü konumlanır. Bu süreç toplumun en temelde üzerine inşa ettiği mit, değer ve inanç sistemine dayalıdır. Dolayısıyla ahlâki şekillendiren toplumsal faktörlere odaklanmanın ilk kaynağını da tüm bu unsurları karakterize eden kültür oluşturur (Göktürk, 2023:356). Kültür Taylor’un tanımlamasına göre; bir toplumun üyesi olarak insanoğlunun öğrendiği bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir yapı, Gökâl’ın tanımlamasına göre ise; bir topluma özgü, din, sanat, gelenekler ve adetler olarak karşımıza çıkmakta ve Gökâl’ın kültürün milli bir karaktere sahip olduğuna vurgu yapmaktadır (akt. Kızılcık ve Erjem, 1992:273).

Ahlâk ve kültür kavramları birbiri ile organik bir bağ içinde olan iki kavram olarak toplumsal görecelik açısından kendisini ait olduğu sosyolojik yapı içinde tanımlarken topluma özgü olma özellikleri bakımından da farklılık gösterebilir. Ancak nihai noktada ahlâk; toplumsal bir mutabakatla güzel ve iyi olanı işaret ederken, kültür “iyi” veya “kötü” kavramlarından bağımsız olarak o toplumun iç dinamikleri ile ilgili zamanla geliştirdiği veya ürettiği eylemler ve düşünceler toplamını bizlere sunmaktadır. Sosyal bilimlerde ahlâk sözcüğü iki farklı anlamda kullanılmaktadır. İlk anlama göre ahlâk; adalet, hakkaniyet ve zararlarla ilgili kaygılarla bağlantılı doğru ve yanlışın evrensel standartlarıyla uyumu ifade eder (bkz. Turiel, 2002). Bu görüşe göre ahlâki kişiler (veya ahlaki sosyal uygulamalar) usûl açısından adildir. Başkalarına zarar vermektan kaçınabilir ve hatta başkalarının refahını aktif olarak destekleyebilir. Burada “ahlaklı” sıfatı kabaca iyi, toplum yanlısı ve hatta fedakâr sıfatıyla eşdeğerdir ve zıttı “ahlaksız”dır. Terim bu anlamda kullanıldığında, ahlakın a priori bir tanımını (halk veya felsefi) kullanırız ve ardından bireyleri, grupları veya sosyal normları ne kadar ahlaki olduklarına göre sıralarız (bkz. örneğin Kohlberg, 1981; Sayer, 2011; Stets ve Carter, 2012).

Tüm bu açıklamalarla birlikte bu çalışmanın konusu itibarıyla “ahlaki panik” kavramı ilk kez S. Cohen tarafından 1972 yılında kuramsal temelleri atılmış ve günümüzde pek çok araştırmaya da konu olarak sosyokültürel alanın temel bir fenomeni olarak kavranmalıdır (Göktürk, 2023:356). Ahlâki panik, günümüzde geleneksel ve sosyal medya araçlarında kullandığı en etkin araçların başında gelmektedir. Toplumun belirli kesimlerini paniğe sevk etmek, şeytan yaratmak ve toplumu yönlendirmek için ahlâki temelde korku yaratılmaktadır (Şeker ve Tiryaki, 2013). Ahlâki panik ilk olarak Stanley Cohen’in 1972 yılında yayınladığı “Halk Şeytanları ve Ahlaki Panik” adlı çalışmasında deneysel ve kuramsal olarak temellendirilmiştir. Halk Şeytanları ve Ahlâki Panikler, Cohen’in İngiltere London School of Economics’te yaptığı doktora çalışmasından ortaya çıkmış ve Cohen bu çalışmasında 1960’lı yıllarda İngiltere’de gençlik alt kültürü ve bu kültüre karşı gelişen toplumsal tepkileri işlemiştir. Çalışmada Cohen, İngiltere’nin bir sahil kasabası olan Clacton’da ‘mod ve rocker’ gençlik gruplarının çıkardıkları olayların yarattığı etkinin medyada olduğundan daha abartılı bir şekilde sunulmasıyla ortaya çıkan ahlaki paniği ele alır (Cohen, 2004). Göktürk’ün (2023) de ifade ettiği üzere ahlaki panik; “bir durum, kişi, olay ve olguyu toplumun bir kısmının veya tamamının ‘tehdit’ olarak algılaması” olarak tanımlanmaktadır. Kitle iletişim araçları toplumun neredeyse tamamına erişme ve etkileme gücü sebebiyle ahlaki paniğin en büyük destekçisi ve üreticisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Göktürk, 2023:54). Kitle iletişim araçları toplumun neredeyse tamamına erişme ve etkileme gücüyle birlikte en büyük ahlaki panik üreticisi olarak kabul edilmektedir (Tiryaki, 2024:53-64). Günümüzde sosyal sorunların, kaygıların ve tehditlere bir tepki olarak medyanın ahlâki panikleri tetikleme rolü yeni bir olgu değildir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de geniş tirajlı bir basın, kaygı güdümlü orta sınıf halkı ve düzenli parlamento oturumlarının şimdiye kadar bilinmeyen birleşiminden kaynaklanan ahlâki panikler üretilmiştir (Snyder vd. 2011).

Cohen (2004: 1) ahlaki panik kavramını tanımlarken; toplumların, bazen ahlâki panik dönemlerine maruz kaldığından, toplumsal çıkarlara yönelik tehditlerin belli durum, kişi veya olaylar sonucu ortaya çıkmasından bahseder ve bu durumun kitle iletişim araçları tarafından düzenlenmiş ve tekdüze bir tarzda sunulabileceğinden bahseder. Söz konusu durum sonrasında kaybolur veya kötüleşir ancak sonrasında daha görünür hale gelebilir. Bazen paniğin nesnesi oldukça yenidir ve diğer zamanlarda yeterince uzun süredir var olan ama aniden ilgi odağı haline gelen bir şeydir. Bazen panik geçer ve unutulur, folklor ve kolektif hafıza dışında; diğer zamanlarda daha ciddi ve uzun süreli yansımaları olur. Yasal ve sosyal politikada ve hatta toplumun kendini tasavvur etme biçimindeki gibi değişiklikler üretebilir.” Teknoloji çağı olarak adlandırılan (Web 2.0) internet teknolojisi, sosyal medya ağları aracılığıyla geri dönüştürülen bilgiler, bloglar, forumlar ve diğer araçlar yardımıyla hızlı bir şekilde kitlelere yayılmaya başlamıştır. Böylece internet teknolojileri, çevrimiçi teknolojilere ve donanım erişimi olanlara ulaşma, anonimlik varsayımı vb. nedeniyle ahlaki panik sürecini hızlandırmaya yardımcı olmaktadır (Flores-Yeffal, vd., 2011). İnternetin dünya genelinde yaygınlık kazanması, sosyal medya ve dijital platformların artışı ve kullanım oranları ahlaki paniği arttırmıştır. Odak noktası özellikle sosyal medya ağlarına ve mobil cihazlara yöneldikçe ahlaki panik daha şiddetli hale gelmeye başlamıştır (Hampton & Wellman, 2018).

2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Ahlâki panik genellikle kısa süreli olarak karşımıza çıkmakla birlikte söz konusu olgusunun beş temel özelliği bulunmaktadır: (1) endişe; davranış veya olaylar kaygı uyandırır; (2) düşmanlık; failler halk şeytanları olarak tasvir edilir (3) fikir birliği; olumsuz sosyal tepki geniş ve birleşiktir. (4) orantısızlık; davranışın kapsamı veya oluşturduğu tehdit abartılır; (5) değişkenlik; medya haberleri ve buna bağlı panik birden ortaya çıkar, ancak hızlıca dağılılabılır (Goode & Ben-Yehuda, 1994). Diğer taraftan bu olguların yanı sıra Cohen (2004) ahlâki bir paniğin gelişmesi için dört ajan grubunun olduğunu ifade etmiştir: “Kitle iletişim araçları, ahlâki girişimciler, kontrol kültürü ve halk bu ajanlar içerisinde en önemlisi kitle iletişim araçlarıdır. Bu yüzden ahlâki panikleri kitle iletişim araçlarının rolünü anlamak oldukça önemlidir.” Bu çalışmada 2015 yılında “Altın Kelebek Ödül Töreni”nde Mustafa Ceceli’nin “Kainatın Aynasıym” adlı albüm çalışmasının tanıtımı yapılan ve söz ve müziği Âşık Daimi’ye ait türkünün sahne performansı üzerinden sosyal medyada nasıl algılandığı ve müzik alanında hangi anlamlarla ahlâki panik üretildiği üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda Goode & Ben-Yehuda’nın (1994) yukarıda belirtilen ve ahlâki panik altında incelenebilecek beş temel kavramın, bu makalede incelenen örnek olayla olan ilişkisi değerlendirilecektir. Bu çalışma ayrıca müzikoloji alanında Türkiye’de yapılan ilk çalışmalardan biri olması hasebiyle benzer konularda yapılacak diğer çalışmalara da kapı aralayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda konuya tarihsel bir derinlik katmak ve söz konusu deyiş üzerinden kendini alevi kimliği ile -dolaylı yoldan- ortaya koyan izlerkitlenin söylemlerinin/tepkilerinin tarihsel arka planını anlayabilmek adına bu hususta kısa bir bilgi verilecektir. Nitekim ahlâki paniği tetiklediği varsayılan yorumlar ve ifadelerde izlerkitlenin kendini kapalı bir biçimde de olsa alevi kimliği üzerinden ifade ettiğini ve yorumlara da bu minvalde tepki verdiğini unutmamak gerekir.

2.1.Tarihsel Açıdan Alevi İnanç Sistemine Genel Bir Bakış

Alevilik kavramı tarihi ve kültürel alt yapısıyla geçmişten günümüze Horasan’dan Anadolu topraklarına kadar varlığını sürdürmüş olan bir inanç/kültür sistemleri bütünü olarak tanımlanabilir. XI.-XII. yüzyıllar arasında Horasan’dan Anadolu’ya gelen Aleviler (Melikoff, 2012:211), Yesevilikle şekillenen inanç serüvenlerini; Kalenderi, Haydari, Abdal, Bektaşî gibi farklı kavramlar altında sürdürseler de, genel olarak Alevilik şemsiyesi altında birleştiği ifade edilmektedir (Ersal, 2016: 496). Aleviliğin Anadolu’daki temellerinin XIII. yüzyılda ortaya çıkan Babai isyanıyla birlikte atıldığı, bugün Alevilerce öncü olarak anılan isimlerin de bu süreçte ortaya çıktığı bilinmektedir. “Mevlana, Yunus

Emre, Şeyh Edebalı ve Hacı Bektaşî Veli gibi pek çok bânîni düşünürün 13.yy’ın ikinci yarısına denk gelen bu dönemlerde Orta Anadolu’da ortaya çıkması, yeni kurulacak Osmanlı Devletinin entelektüel dünyasını besleyecek kadar önemlidir” (Dönmez 2015:16-17). Bununla birlikte Aleviliğin 20. yüzyıl başlarına denk düşen modern bir kavram olduğunu da ifade etmek gerekmektedir. Nitekim “Osmanlı arşiv belgeleri politik bir direnç noktası olarak gördüğü periferinin Ortodoks Sünni olmayan gruplarını genellikle “kızılbaş” kavramıyla ifade etmiştir. Zira Kızılbaş kavramından alevi kavramına geçiş ritüel tipi bir organizasyon şemasından mit tipi bir organizasyon şemasına kırsal tipi bir yapılanmadan topluluk tipi bir yapılanmaya geçişin modelini sunmaktadır” (Şahin, 2013:144-145).

Tarihsel sürecin ve tartışmaların ötesinde bugün Anadolu Alevileri her ne kadar farklı topluluk isimleriyle (Çepniler, Tahtacılar, Kızılbaşlar) anılsalar da Hz. Ali, topluluğun önderi olarak kabul edilmekte ve ortak inanç yapısını oluşturmaktadır. Ancak Alevi inanç sistemini anlayabilmek için Aleviliğin toplumsal örgütlenmesinin ve dini hayatının başlıca iki ilişki düzlemi olan “dedelik ve tâliplik arasındaki inanç ve otorite sistemini” anlamak önemlidir (Yıldırım, 2018:228). Alevi topluluklar, İslamı benimsemiş olmalarına karşın, beraberinde eski Türklerde Gök Tengri inancı, Şaman/kam inancı, kopuz eşliğinde ibadet etme, kadın/erkek bir arada ibadet etme, atalar kültü, dağ, nehirlere kutsallık atfetme şeklindeki inançlarını da sürdürmüşlerdir (Arslan, 2017:53). Alevi inanç sisteminin yüzyıllardır kültürel bir hafıza ile devam etmesinin en önemli araçlarının başında ise cem ritüelleri gelmektedir. Cemlerde ve aile sohbetlerinde bağlama/kopuz eşliğinde yapılan ritüel ve toplantılarda çalınıp söylenen deyişler, Alevi inancını topluluğun ortak hafızasına dönüşmektedir. Ritüeli yöneten dede ve müzikal pratiklere ve repertuvara yön veren zâkir ise, alevi inancında kutsal bir karakter olarak düşünülür. Söz konusu ritüellerde çalınıp söylenen deyişler, topluluğun inanç sisteminin temelinde yer alan ahlâki ve dini tüm kavramların ana eksenini oluşturur. Bu anlamda deyişlerin konuları genellikle Hz. Ali ve Ehli Beyt döneminde yaşanan kerbela gibi travmatik olayların yanı sıra; Alevi topluluklarının hâkim iktidarla dönem dönem yaşadığı toplumsal sorunlarını da içermektedir. Deyişlerin asıl konularını ise Tanrı, kâinat, yaratılış, insan ve insan-ı kâmil gibi pek çok fizik ve metafizik konu oluşturmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde bağlama/kopuz alevi inancında “Telli Kur’an” olarak nitelendirilir ve deyişler de kutsal sayılır. “Cem ibadetinde bağlama eşliğinde çalınıp söylenen ve On İki İmamların adının zikredildiği, destansı ve dramatik hikâyelerin anlatıldığı duvazlar ve deyişler; inancın mistik ve mitolojik yönüne vurgu yapmaktadır. Bağlamanın topluluk tarafından ‘Telli Kur’an’ olarak adlandırılması, onun yüksekte tutulması, çalınmadan önce ve sonra üç defa öpülerek baş üstüne konulması ve bağlamanın fiziki yapısı ile Alevi inanç sistemi arasında bir analogi kurulması bağlamıyla ilgili ontolojik bir anlama modelini de zorunlu kılmaktadır” (Erdoğan, Kara ve Mengüş, 2019:508).

Alevilerce kutsal sayılan deyişlerin ahlâki panik kavramı içerisinde söz konusu örnek olay üzerinden ele alınması; Cohen’in (1999:8) makalesinde belirttiği “birbirleriyle ortak bir şeyleri olduğunu ve bu ortak şeyin onları diğer grupların üyelerinden önemli sayılabilecek derecede ayırdığı” fikrinden hareketle ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla deyişler topluluğun diğerleriyle arasına sınır koymada kullandığı sembollerden biri olarak ele alınmıştır (Akkuş ve Siguyama, 2020:88). Adorno’nun ‘kültür endüstrisi’ teorisinde de belirttiği üzere kültür endüstrisi, “etkililiği, bir ideolojinin bayraktarlığını yapmasına, eşyanın hakiki doğasını gizlemesine dayanmaz; mevcut durum karşısında herhangi bir alternatifin var olduğu fikrini uzaklaştırmasına dayanır” (Adorno, 2014:21). Nihayetinde Adorno (2014:219) kültürel üretimi “kapitalist ekonominin ayrılmaz bir parçası” olarak görür. Dolayısıyla popüler müzikler, gelenek veya kutsallık adına çok fazla bir anlam yükü taşımaz. Üretimin doğasında maddi bir kazanç ve görünür olma kaygısı her zaman ağır basar. Ancak inanca yönelik duyguların ağır bastığı kültürlerde müzik bir kimlik inşasına veya otoriteye karşı bir savunma aracına dönüştüğü andan itibaren, modern olan ve yeni olan pek çok kültürel öğe, yeri geldiğinde yukarıda açıklanmaya çalışıldığı gibi bir başka sosyolojik veya kültürel tehdidin bir aynası ya da sonucu olarak toplumda bir tartışmanın öznesi olmaya namzettir.

3. İlgili Çalışmalar (Literatür Çalışmaları)

Çalışmada konuyla ilgili literatür tarandığında karşımıza belli başlı yazılar çıkmaktadır. Bu yazılardan ilki; 2020 yılında Akkuş ve Sugiyama tarafından yapılan “Popülerleşen Alevi Deyişlerinde Anlamı Yakalama ve Doğasına Dokunmak” başlıklı makaledir. Makalede Mustafa Ceceli'nin “Kâinatın Aynasıyım” adlı türküyü/deyişi seslendirilmesinin Alevi toplumu tarafından nasıl algılandığı üzerinde durulmuştur. Makalenin verileri 2015 yılında toplanmış olup çalışma derinlemesine yüz yüze mülakat yöntemi ile 15 kişi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Kırıkkale’de bir Alevi Köyü ve Ankara Kızılay’da bulunan bir türkü bar müşterileri ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonunda; siyasi bir temelde ortak bir Alevi-Sünni bütünleşmesi adı altında dönemin siyasi atmosferine uygun olarak bu ve buna benzer deyişlerin seslendirildiği, buna karşın Alevilerin bu türkülerin görünür olmasından rahatsızlık duydukları ve kendi inanç dünyalarında korunması ve kitlesel olarak popüler bir metaya dönüştürülmemesi fikri açığa çıkmıştır. Ancak söz konusu çalışma ile bu makalenin hem kuramsal temeli hem de yöntem ve örneklem çeşitliliği açısından² farklılık göstermesi, her iki çalışmayı da farklı bağlamlarda değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Bir diğer çalışma ise S. Tiryaki’ye ait “Ahlâki Panik ve Sosyal Medya: Bibliyometrik Bir Analiz” (2024) adlı makaledir. Söz konusu çalışmada 19 Mayıs 2023 tarihinde Web of Science veri tabanında bulunan “moral panic” ve “social media” anahtar kavramları taranan 45 araştırma makalesi tespit edilmiştir. Bu makaleleri görsel olarak anlamlı hale getirmek için ağ haritaları çıkarılmıştır. Bibliyometrik yöntemi tercih eden yazar, söz konusu yöntemin nitel, tarafsız, tutarlı ve rasyonel veriler sunması açısından tercih edilmiş olup aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

Akademik veri tabanları arasında yer alan makaleler incelendiğinde ahlâki panik ve sosyal medya arasındaki ilişkiyi ele alan çok az çalışma olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmalar 2011 yılından itibaren başlasa da Covid-19 gibi toplumsal olaylara son yıllarda artışa geçmiştir. Buna rağmen araştırmacıların ahlaki panik ve sosyal medya arasındaki ilişkiye yeterince odaklanmadığı görülmektedir. Çalışmanın sonuçları çerçevesinde sahte haber, sosyal medya ağlarında yayılan endişe, kullanıcı yorumlarının ahlaki panik üzerindeki etkisi, Türkiye başta olmak üzere tüm dünyada yaşanan göç/göçmen/mülteci/sığınmacı gibi sorunlar ve damgalama gibi konuların ahlâki panik yaratma noktasında yeterince incelenmediği sonucuna ulaşılmıştır (Tiryaki, 2024).

Literatürde karşımıza çıkan diğer önemli çalışma ise Mathieu Deflem (2020) tarafından yapılan “Populer Culture And Social Control: The Moral Panik On Music Labeling” adlı makaledir. Bu çalışma özellikle 2000 yılı sonrası ahlâki panik kavramı üzerine yapılan akademik makalelerden hareketle Amerika Birleşik Devletleri’nde 1980’lerin ortaları ve 1990’ların başlarındaki müzik etiketleme tartışmasının tarihsel analizi, ahlaki çerçeveli mücadeleye dâhil olan çeşitli kurum ve aktörleri ve bunların ahlaki bir paniğin oluşumuna nasıl katkıda bulduklarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Çalışma ahlaki bir panik olarak algılanan ifade özgürlüğüne dayalı, ahlâki düzeni tehdit ettiğine inanılan bir gösteriye, güvenlik güçleri tarafından abartılı veya orantısız tepki verilmesi konusundan hareket etmektedir. Konu, sonuçları bakımından tartışmanın çeşitli taraflarını temsil eden ve toplum, hukuk, polis ve akademi dâhil olmak üzere çok sayıda kurumu kapsayan kilit aktörler tarafından kamuoyuna medya aracılığıyla aktarılmıştır (Deflem, 2020:6).

4. Yöntem

Nitel araştırma kapsamında çalışılan bu makale; dijital saha çalışması olarak da adlandırılan netnografik desenle ele alınmış ve bu kapsamda doküman incelemesi, yazılı literatür taraması ve internet tabanlı ve açık erişim kaynaklı verilerin derlenerek betimsel açıdan incelenmesine dayanmaktadır. Müzik alanında son dönemlerde sıkça kullanılmaya başlanan netnografi yöntemi, temelde dijital

² Bu çalışmada konu ahlâki panik kavramı üzerinden netnografik yöntemlerle ele alınmış ve makalenin ulaştığı sonuçlar müziğin toplumsal bir fenomen olarak bir kimlik meselesine ve tartışmaya nasıl ve neden dönüştürüldüğü ile ilgilidir.

ortamlara adapte olan dinlerkitlenin duygu, düşünce ve tepkilerini anlayabilme noktasında önemli bir yöntem olarak düşünülmektedir. Müziğin dijitalleşmesi sonucu dinleyici kitlenin de bu sanal ortamlara yoğun katılımı netnografi çalışmalarını günümüz araştırmalarında daha önemli bir konuma yükseltmektedir (Erdoğan, 2023:179). Çalışmada ayrıca verileri çeşitlendirmek ve konunun medyada nasıl sunulduğunu gözlemleyebilmek adına o dönemdeki medya haberleri de incelenmiştir.

Netnografik bir araştırmanın üç farklı veri toplama tekniği bulunmaktadır. Bunlar; arşivsel veri, temin edilmiş veri ve saha notu verileridir. Bu çalışmada ise “arşivsel veri” olarak adlandırılan ve çevrimiçi ortamda bulunan, araştırmacının herhangi bir katılımı olmaksızın kopyalanarak elde ettiği veri türüne yer verilmiştir (Kozinets, 2010’dan akt: Özbülük ve Dursun, 2015:235). Bu bağlamda çalışmaya esas teşkil eden Altın Kelebek Müzik Ödülü Töreninde, Mustafa Ceceli’nin deyiş formunda bir eser olan, söz ve müziği Âşık Daimi’ye ait olan “Kainatın Aynasıym” isimli türkünün cover olarak yeniden seslendirerek albüm tanıtımı yapması sonrasında ilgili videonun internet üzerinden (Youtube) paylaşılması sonucu dinleyici ve izleyicilerin yorumları çalışmanın verilerinin ortaya çıkarılmasında esas olmakla birlikte dönemin gazete manşetleri de değerlendirilerek ahlâki panik kavramına yönelik ifadeler ve tartışmalar ele alınmaya çalışılmıştır. Bu anlamda türküyle ilgili görüş ve düşünceleri içeren yorumların içeriğini tespit etmek adına Youtube platformundaki dinleyici kitle yorumları dikkate alınmıştır. Söz konusu videonun/görüntünün altına yapılan yorumlar rastlantısal (random) örneklem modeliyle seçilmiş ve toplamda 433 yorum içerisinde 50 kişilik bir örneklem grubu oluşturulmuş ve bulgular kısmında bu yorumlara yer verilmiştir. Dinleyicilerin yorumları, içerik çözümlemesi kapsamında tematik kodlama yapılarak belirlenmiştir. Temalar “ortak bir fikir oluşturmak için bir araya getirilmiş birkaç koddan oluşan geniş bilgi birimleri” olarak tanımlanır (Creswell, 2013:186). İlgili videoya Youtube’da “Mustafa Ceceli, Kainatın Aynasıym”³ anahtar kelimeleri ile arama yapıldığında 232 bin görüntülenme ile karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada kişisel verilere yer verilmemiş olup bu doğrultuda elde edilen bulgular derlenirken dinleyici/izleyicilerin kullandığı rumuzlar bulgulara aynen aktarılmış, isim veya soy isimle yazılan yorumlar ise yazar tarafından baş harflerle şifrelenmiştir. Çalışma verileri ve bulguları açık erişim (herkes tarafından ulaşılabilen) kaynaklarıyla ve anonim isimlerle kodlandığı için etik kurul iznine gerek duyulmamıştır.

5. Bulgular

Bir “pop sanatçısı” tarafından sahne performansı açısından kısaca kritik etmek faydalı olacaktır. Nitekim söz konusu icranın Alevi kimliğine sahip dinleyici/izleyicilerde ahlaki paniğe yol açacak boyutta eleştirilmesi konusunda yorum/icra ve orkestra düzenlemesi açısından kısa bir değerlendirilmesinin yapılması, konuyu müzik ve inanç üzerinden daha doğru okuyabilmek adına anlamlı olacaktır. Bu noktadan hareketle; türküde davul ritimleri aranje olarak ön plana çıkarılmış ve türkünün ritmik atmosferi oldukça canlı bir hale getirilmiştir. Eserin ana iskeleti (melodisini) bağlama çalgısı üzerine inşa edilmiş ve söz girişlerinde bağlamaların kısa motiflerinin yanı sıra davul ritimleri senkoplu ölçülerle türküye ritmik bir çeşitlilik kazandırılmıştır. Söz girişindeki melodik motifler arasındaki geçişler ise shynty alt yapılarla modernize edilmiştir. Melodinin bağlantı cümlesindeki geçişler bağlama ve şan partileri arasında soru-cevap şeklinde ilerlemiş ve meyan kısmında shynty’de uzun akor sesleri tercih edilerek şan altında serbest bir bölüm yaratılarak ana cümleye geçişte davul ataklarıyla tekrar bağlamalar ve orkestra sazları türküye eşlik etmiştir. Bu haliyle elektronik ve ritmik düzenlemelerle söz konusu deyiş geleneksel icradan oldukça farklı bir noktaya taşınarak yeniden düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra yorumcunun sahnedeki dans figürleri ve performansı da ritme uygun

³ 232.895 görüntüleme. Yayınlanma tarihi: 29 Kas 2015, videoya yapılan yorum sayısı: 433 Açıklama: Altın Kelebek Ödül Töreninde Mustafa Ceceli 7 Aralık 2015’te çıkacak yeni albümünden bir şarkısını seslendirdi. Erişim linki için: <https://www.youtube.com/watch?v=vqMvMBH6KUY> [24.05.2024 tarihinde erişildiği verilere göre]

olarak seyircilere ve izler kitleye yönelik bir performansı canlandırma açısından müzikle bütünleştirilmiştir.

5.1. Konuyla İlgili Haber Manşetleri

Şekil 1. Sözcü Gazetesinin konuyla ilgili haber başlığı

Kaynak: <https://www.sozcu.com.tr/mustafa-ceceli-alevileri-kizdirdi-wp1003266>

Şekil 2. Sol Gazetesinin konuyla ilgili haber başlığı

Kaynak: <https://haber.sol.org.tr/medya/mustafa-ceceli-alevi-deyisini-sansurledi-ortalik-karisti-138612>

Şekil 3. Haberler.com haber sitesinin konuyla ilgili haber başlığı

Kaynak: <https://www.odatv.com/yazarlar/fethi-yilmaz/sarkici-mustafa-ceceliden-alevileri-kizdiracak-hamle-85938>

Şekil 4. Haberler.com haber sitesinin konuyla ilgili haber başlığı

Kaynak: https://www.haberler.com/magazin/mustafa-ceceli-alevilerden-ozur-diledi-7960928-haberi/?ref=amp_more

Şekil 5. Yeni Şafak Gazetesinin konuyla ilgili haber başlığı.

Kaynak: <https://www.yenisafak.com/hayat/alevilerden-mustafa-ceceliye-tepki-2355181>

Şekil 6. Habertürk haber sitesinin konuyla ilgili haber başlığı

Kaynak: <https://www.haberturk.com/magazin/muzik/haber/1164138-mustafa-cecelinin-yeni-albumu-alevileri-kizdirdi>

2015 Aralık döneminde farklı medya araçlarında yapılan haberlerin içerikleri “*Mustafa Ceceli'nin yeni albümü alevileri kızdırdı*”, “*Alevilerden Mustafa Ceceli'ye tepki*” ve “*Mustafa Ceceli Alevi deyişini sansürledi, ortalık karıştı*” gibi başlıklardan oluştuğu görülmektedir. Medyada konunun “Alevi” başlığı altında sunulması ahlaki paniği tetikleyerek konuyu bir anda ana akım medyanın ve kamuoyunun gündemine taşımıştır. Bu tartışmalar üzerine sanatçının konuyla ilgili bir video çekerek sosyal medyada yanlış anlaşıldığına dair bir açıklama yapmış ve tartışmaların ateşini düşürmüştür. Mustafa Ceceli yaptığı açıklamada: “sahnede deyiş söylerken dans figürleri yaptığımı yönelik eleştirileri olgunlukla karşıladım hatam olduysa özür dilerim” diyerek konuya açıklık getirmiştir. Bunun yanı sıra sanatçı “sözlerin tamamının okunmadığı” yönündeki eleştirilere ise şöyle yanıt vermiştir: “Bu deyiş seslendiren diğer sanatçıları dinlediğinde onların da deyişin tüm kıtalarını okunmadığını gördüm” ifadelerini kullanmıştır. Sanatçı yayınladığı videoda (URL-6) bu albümün; insanlığın sevgi, kardeşlik ve iyilik gibi kavramları tekrar hatırlatmaktan başka bir amacının olmadığını belirtmiştir.

Medyada başlayan tartışma Youtube dijital müzik platformu yorumları üzerinden devam etmiştir. Müzik bilimi ve müziğin temel dinamikleri açısından gerek orkestrasyon gerekse icra/yorumlama becerisi olarak söz konusu türkünün sound üzerine inşa edilme tarzında elbette ki hiçbir sorun yoktur. Ancak izler kitle dinleyicilerin tepkileri ve türkünün ritüelin bağlamından koparıldığı fikri söz konusu türküyü sosyolojik açıdan ele alınmasını ve üzerinde düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu noktada aşağıda tablo halinde açık verilerle elde edilen bulgular, kod-tema çözümlemesiyle içerik açısından değerlendirilmiştir. Ayrıca yorumlar tabloya aktarılırken anlam ve kelime bakımından müdahale edilmemiş ancak gramer ve noktalama işaretlerinin kullanımı bakımından gerekli düzeltmeler yazar tarafından yapılmıştır.

Tablo 1. Örneklem Grubuna Ait Veri Tablosu

	Kişi	Yorum-Kod	Tema
1	g.k1586	Namaz da oynar bu şimdi. Tevhidimizle resmen dalga geçmiş.	İnanca yönelik eleştiri ve yorum yönelik olumsuzlama.
2	d.f.	Erdal Erzincan'dan oynama şıkıdım şıkıdım dinlemek gibi. Bu sözüm ona disko Aranjmanı yaparken çok düşündünüz mü? Merak içindeyim.	Aranje (düzenleme) eleştirisi.
3	m.9770	Aşkla yazılan metinleri aşksız okumuşsun. Düz okumuşsun.	İcra ve üslup eleştirisi
4	g.48	Bu deyişi okuyacak dünyadaki en son kişi!	Kişiyeye yönelik olumsuzlama.
5	A5853	Aleviliğin en güzel değişlerinden biri olan “kainatın aynasıym” ı böyle rezil bir şekilde okumak resmen bir terbiyesizlik.	İnanca yönelik eleştiri ve kişiyeye yönelik olumsuzlama.
6	o.y. 3704	Kıyamet alameti bunlar sen kim bu deyişi okumak kim...	İnanca yönelik eleştiri ve kişiyeye yönelik olumsuzlama.
7	m.c.1678	Neresinde bir saygısızlık var cidden çözemedim. Söylenmese ayrımcılık yapıyor denir, söyleyince de saygısızlık olur. Anlayamıyorum.	Olumlu eleştiri-savunma.
8	b.m.6229	Önce okuduğun parçanın deyiş olduğunu bil saçma sapan hareketler yapıyorsun . Daimi Babayı bilmeden onun türkülerini okumaya kalkma sanatçı müsveddesi!	İcra ve sunuma/sahneye yönelik eleştiri
9	mhmtpmk	Mevzu bahis sizin deyişiniz değil dostlar, mevzu bahis sizin güzel deyişinizi sevgi ile harmanlayıp dünyalara duyurmak isteyen bir insana yaptığınız ayıp. İster ilahi okusun ister Dua, mevzu Allah'ın dinini yaymaksa ve Ceceli de böyle yapmak istiyorsa buna saygı gösterin. Dinimizi aşağılamıyor sonuçta. Biz bir bütünüz ve oyuna gelmeyin. Sevgi ile kalın. Allah yolunuzu ve yolumuzu açık etsin.	Olumlu eleştiri-savunma, müziğin evrenselliği ve sevgi dili
10	t.k.1310	esas bu gibi gururun egonun tavan yaptığı boyle yerlerde cikip ilahi turunde parca söylemek her baba yigidin harci değildir sesi yorumu tartisilmaz helal olsun tabi negatif yorum almaması kacinilmaz bir durum kaynakına misali cekemeyen kaynasın... :) sen hak yolunda yuru varsin arkandan kotu konussunlar seni Allah biliyor mu? iste bu yeterli gerisi balik kilciği...	Olumlu eleştiri-savunma
11	h.a. 7999	ceceli çok güzel söyledi, haksızlık ediyorsunuz, hissederek içinden geldiği gibi dinleyiciye de o çöşkuyu hissettirmeye çalışarak okuduğunu düşünüyorum	Olumlu eleştiri-savunma
12	i.a. 1000	Bir insanı eleştirebilmek için ondan daha üstün vasıflara sahip olunması gerekir aynı deyişi özlem Özdil'den de dinledim o da güzel söylemiş ama bir karşılaştırma yapılması gerekirse Mustafa Ceceli'nin söyleyişi benim içime çok daha iyi işledi ve ayrıca “bana eğilsin melekler” sözünü de bana eğilmiş melekler olarak söylemesi Allahu Teala'nın Hz.Adem'i yarattığında ona secde etmesine bir telmihtir. Mustafa Ceceli ile ilgili olumsuz yorum yaparken tüm siyasi, etnik ve mezhep	Olumlu eleştiri-savunma, sevgi, kardeşlik dili.

		farklılıklarını bir kenara bırakmanız daha doğru sonuçlara ulaşmanızı	
13	k.e.	Keşke deyiş söylemeden önce birkaç tane de dinleseymiş! Bu deyiş böyle mi söylenir? Bunu geçtim herhangi bir deyiş böyle mi söylenir ? Neredeyse göbek atacak . Rezalet !	İcra ve sunuma/sahneye yönelik eleştiri
14	s.m. 1567	Allah aşkına Mustafa Ceceli bir daha deyiş okuma sen ya kulaklarım kanadı resmen gidip Özlem Özdil'den dinleyeyim bari de kanayan kulaklarım az kendine gelsin	İnanca yönelik eleştiri ve kişiye yönelik olumsuzlama.
15	b.d. 1336	Sen deyiş okuma sen de deyiş okuyacak ruh yok, göremedim.	İnanca yönelik eleştiri ve kişiye yönelik olumsuzlama.
16	f.y. 9622	Mustafa Ceceli'yi kınıyorum. Özür diledi onu yaptı bunu yaptı beni bağlamaz. hadi deyişi okumadan önce hiç mi ÖZLEM ÖZDİL in yorumunu dinlemedin. Yazıklar olsun sana !	İnanca yönelik eleştiri ve kişiye yönelik olumsuzlama.
17	mxxliisa	Deyiş söyleyeceksen, ilk önce adam gibi sonra da sözleri değiştirmeden ve sansürlemeden oku!	İnanca yönelik eleştiri ve kişiye yönelik olumsuzlama ve sözlerin sansürlenmesi
18	c.s.3972	Ben çok beğenmedim ancak amacı önemli. Evet her şeyin bir tavrı üslubu usulü vardır ancak tüm bunları kendi tavrı ve tarzıyla yansıtmaya ve bizleri dost varsaydığını yansıtmaya çalışmış son zamanlarda herkesin unuttuğu sevgiyi o da kendi üslubu ile bizlere ulaştırmış bence yüreğine sağlık onu tebrik ediyorum en azından insanlık için bir mesaj bırakmış. Çoğu popçu dan daha üstünsün benim için saygılarımla Mustafa Ceceli.	Olumlu eleştiri-savunma, sevgi, kardeşlik dili.
19	dagdelen	Bir ingiliz semah söylese daha samimi olurdu	İnanca yönelik eleştiri, topluluğunun yozlaşma korkusu ve kişiye yönelik olumsuzlama.
20	f.k. 7048	Deyişlerimizden uzak durun lütfen asimile etmeyin kendi eserlerinizi okumaya devam etmelisiniz.	İnanca yönelik eleştiri ve kişiye yönelik olumsuzlama.
21	b.o. 6396	Mahvetmiş deyişi yazıklar olsun sana bu eseri okutanlara...	İnanca yönelik eleştiri ve kişiye yönelik olumsuzlama.
22	siiiiinem	Bu bir pop şarkısı değil! Deyişlerimizi böyle yanlış yorumlamayalım veya pop tarzında söyleyeceksek o çenemizi kapatıp hiç söylemeyelim. Kınıyorum seni Mustafa Ceceli! Bir dahaki altın kelebekte bir ilahiyi bu tarzda söyleyen bakalım ne olur! Volkan Konak ne kadar aydın bir insan! O kafa sallaması bile her şeyi açıklıyor.	İnanca yönelik eleştiri ve kişiye yönelik olumsuzlama.
23	y.e.7457	Bu bir deyiştir. Ben şimdi bir diskoda selâ getirip ilahi okusam acaba ne olur?	Alevilik inancına karşı savunma, Müzik türü-aranje eleştirisi

24	d.d.7468	Özde olmayınca sözde de olmuyor. Zorlama Ceceli deyişimize bulaşma	İnanca yönelik eleştiri ve kişiye yönelik olumsuzlama.
25	t.y. 3119	Ya Mustafa Ceceli bence gerekeni yapmış kırgın ve kızgın olabileceklere. Ancak gözden kaçırdığınız bir hususu da ifade etmek isterim bir Hanefi mensubu olarak bu deyişi bağlama ile çalan değerli sanatçılar belki bu işi adabına ve gereklerine uygun yapıyodur yapmıyodur bilemiyorum ama bu kadar kulağımıza yakın etmediğini fark ettim Mustafa Ceceli bence aykırı da davranrsa bizim gibi bilmeyen bir kesime sevdirdiyorsa bence TEŞEKKÜR etmelisiniz Amacımız kardeşlik değil mi? Kardeşçe yaşam değil mi? O zaman bunun için mücadele vermeliyiz.	Olumlu eleştiri-savunma, sevgi, kardeşlik dili.
26	p.p. 4257	Bence herkes ne dediğine dikkat etsin burada. Ceceli'yi sevmeyenler olabilir ama herkes ne dediğine dikkat etsin lütfen burada. Bir ünlüyle dalga geçiyorsunuz bildiğin ve şunu da söyleyeyim herkesin okuyuş tarzı farklı lütfen saygı duyun. Ben şuan nasıl bunları söylerken küfür etmediysem siz de nefsinize yenik düşüp lütfen küfür etmeyin ve Mustafa Ceceli sizin hiçbirinizi takmıyor birinizi şuan bir Ceceliste yapmanız gereken en ağır şeyi yaptı o kendini bilmezler lütfen biraz saygı. Kimseye karışmayın herkesin düşünce özgürlüğü vardır ama bunu direk ortaya vurmadan önce aklınızı kullanın sonra Ceceli'yi eleştirin lütfen.	Olumlu eleştiri-savunma
27	m.d. 6235	Herkes deyiş okuyabilir ama herkes ruhunu katamaz. Deyişler aşk ile okunur. Aşk ile dinlenir.	Alevilik inancına karşı savunma ve deyiş formunun kutsal olduğu iddiası
28	f.a. 4311	Bu kadar çok eleştiri olunca bir bakayım başkaları nasıl söylemiş diye. İlk çıkan Özlem Özdil diye birini dinledim arada bir fark göremedim söyleme tarzında. Müzik aynı hızlılık aynı tek fark bayan şiveli söylüyor. İlahiye yapılsa ne düşünürsünüz demişsiniz. Okunan ilahilerle yapılan ilahi aynı müzik ve hızlılık da olursa sözleri de doğru olduktan sonra bir şey düşünmem onu da dinlerim. Ben alevi değilim öyle bir ayırmda yapmam birçok alevi yakın dostum var saygı duyarım insanın özüne bakmak lazım. Özünde insansa dini,dil, ırkı beni ilgilendirmez. Ceceli sayesinde bu deyişi de dinlemeye başladım. Yıllardır dışlanan bir toplumun (kendiniz bunu söylüyorsunuz) böyle bir gecede deyişinin seslendirilmesi bence alevi toplumu adına büyük bir adımdır varlığın kabul oluşudur. Mustafa Ceceli bence niyetinin ne kadar iyi olduğuna karşılık özür bile dilemiş. İlahi yerine sizin deyişinizi söylemiş. Bu kadar ön yargılı olmamanızı dilerim. (Alevi toplumuna karşı asla kötü söz söylemedim tam tersi saygım sonsuz insanın inançlarına saygı duyarım. Yorum yapan olursa dikkate alsın.)	Olumlu eleştiri-savunma.

29	e.c. 3487	Değiş böyle mi söylenir? Şiddetle kınıyorum. Özür dilemesi çok ince bir davranış olmuş ama bunu medyaya sunması lazım tüm halktan özür dilenmesi lazım kendi görüşüme göre deyişi güzel okudu tabi ki ama çok hataları vardı. Dans etmek gibi ya da çok önemli bölümlerinin kısıtlanması gibi filan. Yine de özrü için teşekkürler dilerim.	Alevilik inancına karşı savunma ve deyiş formunun kutsal olduğu iddiası.
30	s.g. 3472	“Kur’an yazabilirim mademki ben bir insanım” bunu neden söylemedin Mustafa Ceceli kardeş?	Sözlerin icrada sansürlenmesine yönelik eleştiri
31	m.n.a.	Sansür ve değiştirme yok, iki kıta eksik söylemiş olabilir, icrada kısaltma olabilir, söylediği dizelerde sorun yok!	Olumlu eleştiri-savunma.
32	e.a. 5280	Deyişi her önüne gelen okuyamaz. Oyun havası değildir. Oynanmaz. Dem tutulur.	İcra ve sunuma/sahneye yönelik eleştiri
33	Rodi 25	Abi bu deyişi poplaştırmış yaa...	Aranje (düzenleme) eleştirisi
34	o.i. 4615	Ben bu adama kabahat bulmam kardeşim, Bunun illaki provası olmuştur, altta bağlamayı çalanlar kafasına vuramamış mı bağlamayla bu deyiş böyle söylenmez diye.	İnanca yönelik eleştiri ve kişiye yönelik olumsuzlama.
35	m.c. 3417	Bu nedir yahu? Aleviler için çok önemli bir deyişi ne hale getirmiş. Alevi olmadığım halde çok gıcık oldum. Sen git abuk subuk pop şarkılarını söyle. Bu tarz eserler sana bir kaç gömlek büyük gelir Ceceli.	İnanca yönelik eleştiri ve kişiye yönelik olumsuzlama.
36	e.d. 287	İlahi bu şekilde okunur mu sizce? Okunmazsa. Deyiş de okumayacaksınız! Sizin için ilahi neyse bizim içinde deyiş de odur. Saygı lütfen.	İnanca yönelik eleştiri ve kişiye yönelik olumsuzlama.
37	Erzincanınıkızı24	Deyiş böyle mi okunur! Sen git pop söyle, bizim parçalarımızı okuma! Ağzına yakışmıyor bir, ikincisi bu pop değil, deyiş!!!!	İnanca yönelik eleştiri ve kişiye yönelik olumsuzlama.
38	İphonehene254	Buradan kötü yorum yapanlara sesleniyorum lütfen bu yazıyı okuyun. Günümüz sanatçılarına bir bakın lütfen ağzına Allah ismini almayan bile var burada adam Allah’a olan sevgisini bir deyiş ile insanlara aktarmak istemiş bunda bile kötü niyet arıyorsunuz. Bu arada Gülşen’in performansı ile Mustafa Ceceli’nin performansı arasındaki alkış farkına bakarsanız müslümanlarımızın nasıl kötü halde olduğunu anlarsınız.	Olumlu eleştiri-savunma, Müslümanlık vurgusu.
39	g.s6321	Arkadaşlar bende bir Alevi’yim. Şöyle ki bu adam albümün adını zaten “Kainatın Aynası” yaptı. Bu gecede de okuması normal. Saygısızlık yapmak isteseydi albüme de almazdı, bu gecede de okumazdı. Farklı enstrümanlar ile çalınmasının neresi kötü?	Olumlu eleştiri-savunma.
40	s.b.9944	Bu alevilerin sorunu ve gerçekten burada yorum yapan bir iki züppeye güldüm. Bir Athena Gökhan’a bak bir buna. Gökhan cansın. Mustafa sıfırsın. Aleviler artık seni sevmiyor bunu hak ettin.	Kişiye yönelik olumsuzlama.
41	İch..str.5514	Çok güzel Mustafa Ceceli. Ama malesef Akp’li. Keşke olmasa ama onun seçimidir. Biz karışmayalım işine :)	Kişiye yönelik olumsuzlama ve siyasi eleştiri.

42	s.e.4785	Biraz daha edep âdap öğrenerek okuyabilirdi ama neyse en azından ilk deneme için fena sayılmaz kötü değil ama özünü bozmadan yapılırsa çok daha iyi olacak.	Otantik olma/“öze” vurgu yapan ifade
43	a.y.64	Sözleri neden saptırıyorsun ve eksik okuyorsun? Madem olduğu gibi okumayacaksın o zaman hiç okuma!	İnanca yönelik eleştiri ve kişiye yönelik olumsuzlama.
44	g.o. 92	Sen o hareketlerinle nasıl okursun bu deyişi bir de sözlerini değiştiriyor yazıklar olsun	İnanca yönelik eleştiri ve kişiye yönelik olumsuzlama.
45	a.a. 6002	Ayıp senin bu yaptığın Ceceli senin söylediğin deyiş cemlerde söyleniyor saygısızlık bu madem ki insanın cahilliğine verelim özur dile	İnanca yönelik eleştiri
46	c.y. 81067	Mustafa Ceceli sevdiğim bir sanatçı ama kesinlikle olmamış bizim değişlerimiz sazla söylenir böyle popla cazla asla olmamış. Beğenmeyen canlar haklısınız...	İnanca yönelik eleştiri, icra ve sunuma/sahneye yönelik eleştiri
47	e.e. 2152	Ulan bu pop müziği mi? Oranı filan oynatıyorsun sanatçıysan sanatçılığını koru bu böyle okunmaz anlamadığın cümleleri kullanıyorsun ne dediğinin ne yaptığının farkında değilsin. İlk önce bu sözleri otur dinle. Bir kere değil bin kere dinle ki belki anlarsın sözlerin anlamını. Saygı azıcık saygı... Başka bir şey istemiyoruz.	İcra ve sunuma/sahneye yönelik eleştiri, Müzik türünün kutsallığına yönelik eleştirisi
48	e.ö. 7254	Ceceli’yi çok severim ama bu olmamış aslından çok uzak okunmuş bu bir deyiş ve bu ağızla okunmaz.	İcra ve sunuma/sahneye yönelik eleştiri,
49	a.r18mv	Sözleri yanlış okudu ve pop tarzında söylenmez bu!	Aranje (düzenleme) eleştirisi.
50	s.e. 2754	Herkes edep erkânını bilmeli. Ceceli biz de seni adam sanırdık. Sahnede dans ediyor.	İcra ve sunuma/sahneye yönelik eleştiri

Yukarıda belirtilen ifadeler sınıflandırıldığında tabloda yer alan ve 50 farklı dinleyici/izleyici tarafından tartışılan türküye/deyişe yönelik tepkisel yorumların ön plana çıktığı görülmektedir. Üstü kapalı bir biçimde Alevi ve Sünni kavramları üzerinden yürütülen kimlik ve inanç tartışmaları yorumların temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bununla birlikte deyişin düzenlemesi (orkestrasyon) ve sahnede bir dans performansına dönüşmesi izler kitle açısından yoğun bir biçimde eleştirilmektedir. Olumsuz eleştirilerin yanı sıra şarkıcının performansını hem icra hem de düzenleme açısından oldukça başarılı bulan ve bu konuda siyasi ve dini değerlendirmeleri yersiz bularak müziği odak noktasına koyan dinleyiciler ise adeta bir karşıt grup olarak yer almaktadır. Bu bağlamda yapılan yorumlar üzerinden seçilen örneklerin beş ana temaya ayrıldığı tespit edilmiştir. Bu temalar aşağıdaki gibidir;

1. Müzik türünün kutsal olduğu iddiası ve popüler bir alana taşınmaması gerektiğine yönelik eleştiri (23 yorum)
2. Olumluma, savunma, beğeni içeren yorumlar (12 yorum)
3. İcra, aranje/düzenleme ve sahne performansına yönelik eleştiri (10 yorum)
4. Kişiyeye yönelik olumsuzlama ve siyasi taraf olma eleştiri (3 yorum)
5. Sözlerin sansürlenmesi eleştirisi (2 yorum)

Söz konusu örnek olayda verilen tepkiler ve yorumlar müziğin toplumlar açısından önemini ve hassas noktalarını gözler önüne sermektedir. Nitekim ahlâki paniğin beş temel özelliği bulunmaktadır: (1) endişe; davranış veya olaylar kaygı uyandırır; (2) düşmanlık; failler halk şeytanları olarak tasvir edilir (3) fikir birliği; olumsuz sosyal tepki geniş ve birleşiktir. (4) orantısızlık; davranışın kapsamı veya

oluşturduğu tehdit abartılır; (5) değişkenlik; medya haberleri ve buna bağlı panik birden ortaya çıkar, ancak hızlıca dağılabilir (Goode & Ben-Yehuda, 1994). Yorumlardan elde edilen temalar incelendiğinde, Goode & Ben-Yehuda'nın ahlâki paniğin oluşması için geçerli olan 5 temel unsur, incelenen örnek olayda tüm yönleriyle açığa çıkmaktadır. Bu bağlamda bir müzik eseri üzerinden; *endişe*, *düşmanlık*, *orantısızlık*, *fikir birliği* ve *değişkenlik* kavramlar sosyal bir fenomen olan müziğin de konusu haline gelebilmektedir.

6. Sonuç

Goode & Ben-Yehuda'nın (1994) ahlaki paniğin oluşması için gereken 5 temel özelliği yukarıdaki örnek olay üzerinden incelenerek bu çalışmanın konusunu oluşturmuş ve özellikle; *endişe*, *düşmanlık*, *orantısızlık* ve *medya haberlerinin* ahlâki paniği doğrudan tetiklediği anlaşılmıştır. Bu kapsamda söz konusu deyişin seslendirilmesi sonrası eleştirilerin ve karşı çıkışların altında yatan ana nedenlerden biri; Alevi inanç kültürünün müzik pratiklerine yakın olan deyişlerin, bu topluluğun mensubu olmayan kimseler tarafından icra edilmemesi fikridir. Bu bağlamda söz konusu deyişin seslendirilme biçimi, topluluk tarafından -adeta- “inanca yönelik bir saldırı” olarak nitelendirildiği anlaşılmaktadır. Nitekim bu çalışmada konunun ahlâki panik ve müzik çerçevesinde ele alınmasının da temel nedenlerinden biri bu yaklaşımdır. Söz konusu tartışmaların bir diğer neden ise; deyişin seslendirilme biçiminin ve üslubunun otantik kalması -sadece bağlamalarla icra edilmesi ve sahnede dans edilmemesi- gerektiği iddiasıdır. Bu anlamda sosyal medyadaki yorumlardan hareketle, konuya tepki gösteren kitlenin müzik üzerinden hâkim kültürle ve hâkim kültürün inanç motifleriyle arasına mesafe koyma çabası içinde olduğu söylenebilir. Halk müziği açısından topluma mâl olmuş bir müziğin popüler kültür alanında yeniden üretilmesi, müziğin doğası gereği olağandır. Ancak müziği inancın sorgulanamaz bir parçası olarak belli bir topluluğa veya inanca izafe etmek, müzik türleri arasında zorunlu ve sınırları çizilmiş tahammülsüz bir ayrışmaya da kapı aralayabilmektedir. Çalışmanın bulgularında ortaya çıkan yukarıdaki beş ana tema incelendiğinde izler kitlenin söz konusu müziğin ve dolayısıyla müzik türünün (deyişlerin) “ehil kişiler tarafından”(?) icra edilmesi gerektiği ve “sadece belli bir inancın/topluluğun müziği” olabileceği fikri ortaya çıkmaktadır. Bu pencereden bakıldığında söz konusu deyişin yeni yorumlamalara ve yeni düzenlemelere kapalı olması müziğin olağan akışına da ters düşmektedir. Ayrıca eseri seslendiren icracının izlerkitle açısından olumsuz ve sert eleştirilere maruz kalması da söz konusu müzik formunu, belirli kişi veya inanç kalıplarının içine hapsedilmesi gibi tehlikelere de yol açabilmektedir. Nitekim izlerkitle yorumları müziğin doğal parametreleri açısından oldukça yüzeysel ve subjektif olmakla birlikte eseri seslendiren sanatçı üzerinden toplumsal bir linçe dönüşmeye de çok müsaittir.

Tüm veriler ışığından söz konusu örnek olay çalışması, müziğin toplumsal dinamikleri etkileyebilen, kitleleri veya grupları yönlendirebilen önemli bir toplumsal fenomen olduğu gerçeğini hatırlatmakla birlikte, ahlâki paniğin bir müzik eseri üzerinden de okunabileceği ve toplumsal fay hatlarının müziğin sosyolojik boyutunda incelenebileceği konusunda bizlere ip uçları sunmaktadır.

Çatışma Beyanı (Competing Interests)

Çalışmanın yazarı, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

The author declares that he has no competing interests.

Destek ve Teşekkür (Fundings and Acknowledgments)

Çalışma, kamusal, özel, ticari nitelikte ya da kâr amacı gütmeyen herhangi bir kurumdan destek alınmadan hazırlanmıştır.

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Etik Beyanı (Ethical Statement)

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Araştırmacının Katkı Oranı (Author's Contributions)

Bu makale yazarın kendi çabaları ve incelemeleri neticesinde oluşturulmuştur.

This article was created as a result of the author's own efforts and reviews.

KAYNAKÇA/REFERANCES

- Adorno, T. W. (2014), *Kültür endüstrisi, kültür yönetimi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akkuş, M., ve Aksoy Sugiyama, C. (2020). Popülerleşen alevi deyişlerinde anlamı yakalama ve doğasına dokunma tartışmaları. *Antropoloji*, (39)87-97. <https://doi.org/10.33613/antropolojidergisi.712986>
- Arslan, Y. (2017), “Türkistan’dan Tunceli’ye Kurban İnancı”, *Milli Folklor Dergisi*, 29(115), s, 51-62.
- Cohen, S. (2004). *Folk devils and moral panics*, Routledge.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*, (3. Baskı), (çeviri editörleri; Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Deflem, M. (2020), “Populer culture and social control: the moral panik on music labeling” *American Journal Of Criminal Justice*, (45)2-24. Doi:10.1007/s12103-01909495-3
- Dönmez, M. B., (2015), *Alevi müzik uyanışı*, Anakara: Gece Kitablığı.
- Erdoğan, G., Kara H. ve Mengüş E., (2019), Tunceli aleviliğinde inanç-müzik ilişkisi üzerine bir alan araştırması, *Turkish, Studies Social Science Dergisi*, 14(3), 2019, p. 501-525 DOI: 10.29228/TurkishStudies.22736 ISSN: 2667-5617
- Flores-Yeffal, N. Y., Vidales, G. & Martinez, G. (2019). WakeUpAmerica,#IllegalsAreCriminals: The role of the cyber public sphere in the perpetuation of the Latino cyber-moral panic in the US. *Information, Communication & Society*, 22(3), 402-419.
- Goode, E. & Ben-Yehuda, N. (1994). *Moral panics: the social construction of deviance*. Blackwell.
- Göktürk, I. (2023). Kültürel alanın bir formu olarak ahlaki panik. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(75), 355-372. <https://doi.org/10.51290/dpusbe.1198893>
- Hunt, A. (1997). 'Moral panic'and moral language in the media. *British Journal of Sociology*, 629-648.
- Kohlberg, L. (1981). The philosophy of moral development: moral stages and the idea of justice. San Francisco: Harper & Row
- Melikoff, İ. (2012), *Uyur idik uyardılar*, İstanbul: Domes Yayınları.
- Sayer, A. (2011). Why things matter to people: social science, values and ethical life. Cambridge, UK: Cambridge Univ. Press
- Snyder, I., Jevons, C., Henderson, M., Gabbott, M. & Beale, D. (2011). More than chatting online: children, marketing and the use of digital media. *English in Australia*, 46(3), 32-40.
- Stets JE, Carter MJ. (2012). A theory of the self for the sociology of morality. *Am. Sociol. Rev.* 77(1):120–40
- Şahin, İ. (2013), *Online alevi topluluklar: ritüel desenli bir gruptan mit desenli bir inanç topluluğuna*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Şeker, M. & Tiryaki, S., (2016). Sigara ile ilgili kamu spotlarında moral panik etkisi. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (33), 223-241.
- Turiel, E. (2002). The culture of morality: social development, context, and conflict. New York: Cambridge Univ. Press.
- Yağmur, C. & Akdağ, M. (2022). Medyada ahlaki panik üretilmesi: suriyelilerle ilgili yayınlanan haberler üzerine bir inceleme. *İletişim Ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 209-223. <https://doi.org/10.29228/itamder.8>
- Yıldırım, R. (2018), *Geleneksel Alevilik: inanç, ibadet, kurumlar, toplumsal yapı, kolektif bellek* İstanbul: İletişim Yayınları.

İnternet Kaynakları

<https://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=643> [06.05.2024 tarihinde erişildi].

<https://www.youtube.com/watch?v=vqMvMBH6KUY> [Erişim tarihi: 01.04.2024]

<https://www.sozcu.com.tr/mustafa-ceceli-alevileri-kizdirdi-wp1003266> [Erişim tarihi: 04.01.2024]

<https://haber.sol.org.tr/medya/mustafa-ceceli-alevi-deyisini-sansurledi-ortalik-karisti-138612> [Erişim tarihi: 04.01.2024]

<https://www.odatv.com/yazarlar/fethi-yilmaz/sarkici-mustafa-ceceliden-alevileri-kizdiracak-hamle-85938> [Erişim tarihi: 04.01.2024]

https://www.haberler.com/magazin/mustafa-ceceli-alevilerden-ozur-diledi-7960928-haberi/?ref=amp_more [Erişim tarihi: 04.01.2024]

<https://www.yenisafak.com/hayat/alevilerden-mustafa-ceceliye-tepki-2355181> [Erişim tarihi: 04.01.2024]

<https://www.haberturk.com/magazin/muzik/haber/1164138-mustafa-cecelinin-yeni-albumu-alevileri-kizdirdi> [Erişim tarihi: 04.01.2024].